

Učiteljski List

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1. in 16. vsakega meseca. Uredništvo v Trstu, ul. Ruggero Manna št. 20, I. n. Slovenski rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo v Trstu, hrvatski na naslov: Vinko Šepić nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajatelje brezplačen, naročnina Slovenske zasebine v razredljivosti ljudske šole. — Upravništvo v Trstu, ulica Molin grande 16, I. n. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Štev. 16.

V Trstu, dne 16. oktobra 1920.

Leto I.

Slovensko šolstvo v Trstu.

Iz vesti, ki smo jo priobčili v zadnji številki našega čista, je razvidno, da je vprašanje slovenskega šolstva v Trstu vsaj v toliko dozorelo, da je vladav, vsaj po zunanjih znamenjih sodeč, prešla iz kratkovidnega stališča gole negacije ene iz najelementarnejših pravic našega naroda na pozitivno polje reševanja tega problema. Zdi se, da je po dolgih periodah v uradih gen. civ. komisarijata vendar le prevladal mazor nujne potrebe definitivnega sistematiziranja pravnega položaja slovenske šole pri Sv. Jakobu, ki si jo je moral dozdaj vzdrževali slovensko ljudstvo samo s krvavo zasljenim denarjem svojih žuljavih rok. Res je, da smo šele v prvem stadiju tega za nas tako važnega čina im da se ne moremo vkljub dobrimi volji, ki jo v tej zadevi vsaj na zunaj kaže šolska oblast, še popolnoma otresti mrzlega čuta skepse, ki nam je vsled večnih prevar in razočaranj zadnjih dveh let prešla nekako v kri; a vendar moramo konstatirati, da je to vprašanje prešlo iz mrtve točke popolnega pozabljivosti, kamor ga je bilo pognalo slepo sovraščvo v politični brozgi zbesene ulice, v neko gibanje, skromno sicer in po nižno, a vendar v gibanje, ki naj ga pripelje do neke končne rešitve.

Slovenska šola pri Sv. Jakobu deluje sicer i letos, kakor je delovala lani in bi tudi lahko delovala i zanaprej v taki obliki in pod istimi gospodarji, kakor doslej. Ali neno delovanje bi bilo ipak izpostavljeni večni negotovosti, večnim šikanam od strani tega ali onega državnega funkcionarja, ki vidi v njej nekako skrivnostno kovačnico slovenskih značajev, katerih »credo« naj bi bil (govorimo v duhu slehernega italijanskega intelektualca našega mesta) večno sovraščvo do vsega italijanskega? Nam se zdi to mišljenje otroče in smešno, a smo vendar toliko objektivni, da ga razumemo. Ono je plod mnogoletnega sistematičnega šuntanja brezvestnega italijanskega časopisa, ki je živelio in živi še danes v naivni veri, da bo moglo s takimi metodami prikrajšati našega otroka za njegovo najvišjo pravico: prve izobrazbe v materinem jeziku. Ne moremo pa razumeti dejstva, da si je bila prisvojila to mišljenje tudi naša šolska oblast, ki ima vendar vsa sredstva na razpolago, da ugotovi resnico. Slovenska privatna šola pri Sv. Jakobu je v rokah učiteljstva, ki je izšlo iz istih šol, kakor ostalo učiteljstvo zasedenega ozemlja. Njeni šolski učni načrti so isti, kakor za ostalo tržaško okolico. Mišljenje učiteljstva in otrok je isto, kakor na vseh slovenskih šolah zasedenega ozemlja. Tudi je rezultat njenega delovanja isti, kakor povsodi drugod in mora naravno vstvarjati iz slovenskih otrok slovenskomisleče, poštene ljudi. Če bi ne bilo tako, bi ne imela pravice do obstoja. In ta njen končni cilj, ki je upravičen vsed najelementarnejših pravic slehernega kulturnega življenja, naj bi bil zadosten vzrok za vso nemilost, s katero jo je v prejšnjih letih obsipala vsemogočnost naše šolske oblasti? Mislimo, da je tu vsaka beseda odveč in zato tudi ne bomo odkrivali zgodbivne preganjanj in malenkostnih šikan, katerim je bila slovenska šola pri Sv. Jakobu izpostavljena v zadnjih dveh letih. Ker je oblast sama prišla do prepričanja, da je treba vendar enkrat končnovejavno rešiti vprašanje tega našega zavoda, je za nas gotovo, da je tako sama priznala krivčnost svojega postopanja v lanskem in predlanskem šolskem letu in to priznanje nam tudi zadostuje, da lahko gremo preko vseh žalostnih in srmatotnih remiscenc k pozitivni strani tega problema.

Njegova rešitev je lahko dvojna. Ali prevzemi to šolo država, ali pa občina? Po sredstvih, ki jih ima na razpolago, bi to storila seveda lažje država. Vendar mislimo, da bi takrat rešitev ne odgovarjala popolnoma praktičnim potrebam slovenskega šolstva. To bi bila edina slovenska šola, ki bi jo v naših pokrajinalah vzdrževala italijanska država. Njeno poslovanje, vsaka izprememba njenega notranjega ustroja, materialne in moralne zadeve njenih učiteljev bi bile odvisne naravnosti od gen. civ. komisariata, ki ima pa kot podrejena oblast popolnoma vezane roke od centralnega vodstva v Rimu; to je

važno dejstvo, ki nas navdaja z jasno gotovostjo, da bi se ravno vsled njega rešitev tudi najmanjšega notranjega vprašanja te šole zaradi dušecega birokratizma, ki gospodari v vseh državnih uradih, vleklja v neskončnost v veliko škodo njenemu nadaljnemu razvoju. Praktičnim potrebam našega šolstva v mestu bi odgovarjala bolj druga rešitev, t. j., da prevzame to šolo mestna občina tržaška, ki itak vzdržuje šole za slovensko ljudstvo v svoji okolici. Tako bi bilo vse šolstvo slovenskega naroda v Trstu unificirano, pod enim gospodarjem in tako tudi deležno istih dolžnosti a tudi enakih pravic. Ta rešitev je naravnija in za nas tudi koristnejša. Glavna ovira reševanja v to smer bo gotovo finančnega značaja. Tu bi vsekakor občina potrebovala izdatne podpore od strani države, ki je tudi dolžna storiti vse potrebno, da se enkrat za vselej reši ta štiridesetletni postulat slovenskega ljudstva v našem mestu.

Prvi korak je tedaj storjen: spoznanje nujnosti rešitve slovenskega šolstva v Trstu je zašlo v uradu gen. civ. komisarijata! Dobro znamo, da se ta zadeva ne bo morda rešila z enim mahcem; treba bo počakati in potreti še nekoliko, saj smo tega itak vajeni. A naša želja je, da se reč ne pokoplje že ob rojstvu in da naj se vendar enkrat reši. In ko pridemo do končne, pravične rešitve našega šolskega problema v tržaškem mestu, tedaj bomo lahko zapisali, da se je prevalila izpred našega in italijanskega naroda prva skala, ki je bila glavni in največji povod dolgodelnega nesporazumlenja!

rešiti ta nedostatek s tem, da bodo otvorili te nekaj nazredov, po vzorcu idrijske gimnazije in tolminškega učiteljšča. Res je sicer, da leži Ajdovščina ob železnici, dasi lokalni, medtem ko so dijaki v Idriji popolnoma odrezani od sveta. Toda Idrija nudi vsaj onim dijakom, ki so tam doma in ki jim je bila šola (realka namreč) namenjena, tudi primerna učila v dobro urejenih kabinetih in v modernem šolskem poslopu. Šola v Ajdovščini pa bi imela samo gole šolske stene in vsi učni pripomočki bi bili te razne vojno-patriotične brošure in brošurice, ki jih bo gotovo daroval generalni civilni komisariat in ki jih bo morda moral načupiti ravnateljstvo, kakor je to storilo v Idriji. Izven šole pa bi bilo za dijake in profesorje vse še hujše, kaj nima Ajdovščina niti »kinematografa«. Posledica bo, da bo obzorje takoj vzgojene mladine zelo omejeno, in tudi učitelji, ki ne bodo imeli od nikoder črpati nove sile, se bodo kmalu »izrabili«, če ne bodo morda pritegnili že od začetka takih učnih moči kakor za tolminske učiteljšče, ki se sploh ne dajo izrabiti, kaj šele »rabiti!«

Ce je bila oficijalna notica v »Piccolu« odkrito srčna, bi moral generalni civilni komisariat otvoriti slovenske in hrvatske srednje šole v polnem obsegu tam, kjer so bile. Le tako bodo lahko služile svojemu namenu, le tako jih bo lahko počaščalo naše dijatvo. Prostori so na razpolago, manjkajo le, kakor je pred krajšim izjavil sam senator Bombig — klopli! Torej mizarji na delo, naše šole se bodo lahko zopet otvorile tam, kjer so bile, in generalni civilni komisariat naj pozove nazaj na te zavode prejšnje domače učne moči. Hic Rhodus, hic salta, ... a ne v Ajdovščini!

Komedije.

Kakor ne bi bilo še dovolj bagetelizirano in osmešeno naše šolsko vprašanje z ustanovitvijo učiteljščične in premestitev te gimnazije v Ajdovščino in predestinirani ravnatelj izvršuje že pripravljalna dela. Ali se niso še odločilni faktorji v šolskem oddelku že dovoli blamirali z ustanovitvijo nižje gimnazije v Idriji, katero je pohajalo (reci in piši) 27 učencev, od katerih je 23 prestopilo iz realke na razna prigravarjanja sedanega vodje. Toda kljub vsemu se je moral drugi razred kmalu po ustanovitvi tudi zapreti, kajti tudi veleučena gospoda pri zeleni mizi v Trstu je sprevidela, da je vzdrževanje posebnega razreda za enega samega dijaka vendarle prehudo. Ali pa je imel biti ta razred ali celo vsa gimnazija le Potemkinska vas. Vsekakor je bila to komedija. — V Idriji je namreč obstajala redna gimnazija, vsaj do tretjega razreda, toda tudi generalni civilni komisariat je sam ponovno pripoznal, da nikakor ni zadostna in je pripustil v raznih terminih dijake vseh razredov k izpitom pred posebno komisijo v ... Gorici. Sedaj pa mislimo, da bodo odpravljeni vsi nedostatki in premestijo gimnazijo v Ajdovščino. Da zamorejo priti na tako idejo gospodje v šolskem oddelku generalnega civilnega komisarijata, v katerem sedijo tudi profesorji, o tem ni gotovo nihče od nas dvomil; saj so vsi ukrepi in sklepi tega oddelka najboljši dokaz o pedagoški in splošni sposobnosti teh gospodov in pesem, ki jim jo pojejo italijanski učitelji in profesorji, se ne razlikuje veliko od naše; da se pa stavi v službo te ideje slovenski šolnik, ta je sicer v teh čudnih časih mogoče, toda gotovo nerazumljivo. Ali pa je morda tudi razumljivo ter ima biti gimnazija v Ajdovščini kakor nestvor učiteljšča v Tolminu sad pobožne ideje ene same csebe.

Naj bo stvar kakršnakoli, učiteljšče ne spada v Tolmin, še manj pa gimnazija v Ajdovščino. Za učiteljšče morajo že tretje leto premagati največje težkoče, da izlašnje in primerno ali neprimerno uredijo po eno šolsko sobo in stanovanska kriza v podprtju Tolminu postaja od dne do dne hujša. Gimnazija pa, ki bi resnično nadomestila naše prejšnje srednje šole in ki bi zadostovala našim potrebam, bi morala imeti prostora za najmanj 600 dijakov. Vsa Ajdovščina ima torej kolaj toliko prebivalcev. In tudi s sosednimi Šturjami vred bi bila še vedno vas, ne glede na to, da sta to dve različni občini, glavarstvi in celo deželi. (Omenim najprej za dokaz tega le vprašanje ljudske šole). Seveda bodo skušali

Objavljamo dopis, ki je bil spisan izven uredništva, s pripombo, da se res čudimo namenom šolske oblasti, ki se, kakor nam kaže praksa, še po nesrečnem poizkusu v Tolminu ni mogla preveriti v toliko, da spadajo srednješolski zavodi v kulturne centre, ki morejo dijaštvu nuditi, poleg raznih postranskih ugodnosti, tudi možnost razvoja duha izven šolskih sten. To je pravzaprav glavni predpogoj, ker znana resnica je, da, če ima šola velik vpliv na naš duševni razvoj, ga ima v še večji meri tudi okolica, v kateri živimo. Odtod naš odporn proti nameram šolske oblasti!

V. ŠEPIĆ:

Omladinski list.

Omladinski list, što ga karimo mladom godinom usporedi s bračom Slovincima izdavati za istarsku hrvatsku decu, ni je nov pojav za njih. Ta naš mladi svet, pa i odrasli, jedva isčekivali svaki naredni broj »Mladog Istrana« i »Mladog Hrvata«, njima toli obljubljenih sada pokojnih omladinskih listova. Prvi je izlazio u Puli god. 1906—1908. Izašla su ga usve tri godišnjaka. Uredjivao ga naš vrlo agilni i odlični sudzvanik Jos. A. Kraljević, bivši nadučitelj na Družbiškoj šoli u M. Lošinju, ki je svoje mezinčice kitio svojim pesničkim perom, a teta Jelica nardnim pričama. Prestade list ilaziti zbog urednikova odslaska u Ameriku.

»Mladog Hrvata« uredjivao je opet naš bivši drugi romanopisac odličnog glasa Viktor Car-Emin, »Družbin« tajnik u Opatiji. Izlazio je punih pet godina, a šestom godinom austrijski mač mu god. 1914. (na početku svetskega rata) naprosto prekinu život. Suradnici mu bijahu samo priznati pisci i pesnici: Rok. Katalinić-Jerešov, Vlado Nazor, Jelica Belović i ostali naši omladinski pisci. List je okupio naše ponajbolje i najbolje pisce. Sada jih nemja medju nama. Sudbina hoče i sili nas nejake, što ostasmo na rodjenoj dedovskoj grudi, da pokrenemo novi omlad. list. Našu Nadu — našu prvu i zadnju nadu. Pa nek bude: Sto Bog da i sreča junaka. Na mucil se poznadu junaci. — Nego, naumih osvrnuti se na članak druge Drekonju u pogledu gradiva našeg umljenog omlad. Esta otiskan u 14. broju »U. L.« Predlog njegov, da name ne omlad. list služi deci do izdanja novih čitanek priručnikom (udžbenikom) svidja mi se. Doduše, mi imamo prof. Nazora, Bafa i dr. izvršne čitanke, koje čemo rabiti ove škol. go-

dine, dok traja začina. Znamo, da je več poslao kcl. Baf svoju »Prvu Čitaniku« (Početniku), a kol. Aug. Režič »Drugu Čitaniku« na recenziju, i da će biti tekem godine sestavljene i ostale čitanke, ali še uvažam prečlog pošt. kolege. Ne vjerujem u materialnu potporu ni s koje strane, niti u to, da će nam sodeljati vlasti dozvoliti rabiti list u školi, ali dobitje, da ga deca čitaju kod kuće u što večem broju. Oml. list morao bi po mojem skromnom mnenju nadupunjavati čitanke i učvršćivati mladež u škol. znanju. Ne bi smeo dakle donašati samo pesmice i štivo zabavnog sadržaja nakon, da uplivaju na čustva. Ako prema na ovu stranu polažem veliku važnost, še stvari članici valjalo bi da zapremo dobar dio lista. Košto čitanke, tako morade i omladinski list uvadljati dete u čitanje i razumevanje naše zavavne i poučne knjige, pak stoga nek mu list več sada pruža sve, što će ga morati zanimati kao budućeg prosvetljenog čovjeka, pa i ostao seljanicom. Takov list će uzimati rado u ruke i naši momci i devojke, pa i roditelji. Članici morali bi biti pisani štamom za čitanke. Stoji na dlanu, da bi budući sastavljač čitanaka imali ovakvo na raspodjeljanje i na izbor čitavo gradivo lista, što bi zaista doprinelo k savremenosti samih čitanaka.

Deca sama bi najbolje sastavila svoje čitanke, veli negde veliki Tolstoj. Ja velim i dodajem, da valjane čitanke mogu sastaviti vršni školnici (pedagog) dečje i pesničke duše. »Poeta nascitus«, pa i pedagog (učitelj).

Ima u našim redovima vrednih učitelja tankočutne duše; oni jesu pozvani ponajprije da pišu za omlad. Ist. A u drugu ruku svi oni, koji znaju nešto reći dečjoj duši i glavici lagodnim stilom. Ne zaboravimo, da smo mi učitelji »velika deca«, barem to bismo morali biti dušom. Za to, tko »dete« i tko ga razumije, neka piše u omlad. list načinom, da mu to bude jednom unišlo u naše čitanke.

L.:

Mladinski list.

Misli tovariša Drekonje v tej zadevi, (glej št. 14), se mi ne zde napačne. Tudi moje mnenje je, naj bi bila mlađinski list, ki ga je sklenila izdajati »Zveza«, zato, dokler ne dobimo novih beril, tislj nekako nadomestilo. — Gleda snovi je čisto prav, da poigrebrih novih sestavkov zberemo v tem listu že priobcene, res vzorne sestavke iz obče literature, zlasti zadnjih dveh desetletij. Priponil bi ob tej priliki še to: Vseh naših prejšnjih čitanek se pri tem izogibajmo in to iz enostavnega vzroka, ker jih bodo sestavljalci naših novih beril tako in tako vpoštevali in jih lahko dobe kjerkoli. Le izmed najboljih sestavkov naj bi izbral — n. pr. urednik mlađinskega lista sam — res najboljše in jih po potrebi priobčeval. Tako lahko vsi prispevamo k sestavljanju bodočih čitanek. Mislim si stvar takole: Nekdo bere Trdino. Tam najde v povesti drobec, ki bi bil že sam zase lepo zaokrožen etičen sestavek. Naj ga tedaj prepiše, če potrebno doda kak stavek zavoljno lepše zveze in poslje mlađinskemu listu. Podpis seveda: Po Jan. Trdini.

Ce bi bilo prostora, bi za vugled priobčil odstavki iz Cankarjevega »Kurenta«, str. 16. in nasl.), začenši pri: Ko je stopil iz gozda... in do: »Vesela domovina, pozdravljena iz veselega srca! — Nič drugačega mi ni treba dodati kot začetni stavek, n. pr.:

»Peter se je vračal po dolgih, brdkosti polnih letih v svojo domovino — in beršni sestavek »Vrnitev v domovino« je gotov.

Gleda finančljive strani bi omeniti: Oblast je dolžna podpirati to šolsko zadevo in bomo tudi zahvali. Poleg tega potrktamo pri županstvih, ki imajo v vsakeletnem računskem prevdarkeru tudi postavki »za uk in bogocastje« in ki cestane po navadi neizrabljene. Delje so tukratam izkuščki šolskih predstev. In slednjič: dares naši ljudje naravnost hrepene po večkršni knjigi, ker nam jih je kultura začenjenega stoljetja prepovedala. Zato mislim, da ne bo toliko ovir, kot si jih predstavljamo. A dobre volje bo pač treba — in v tem je naša rešitev.

M.:

Umetniške razglednice v šoli.

Na deželi, kjer ni le zelo redka umetniška slika, temveč tudi tvorniški posnetki takih slik, kjer nimamo umetniških razstav in galerij in odkoder je mnogim nemogoče priti do teh reči v mesto, si moramo pomagati z nadomestki, t. j. z umetniškimi razglednicami. Zato je marsikdo z veseljem pozdravil razglednice slov. umetnikov, ki jih izdaja »Umetniška propaganda« v Ljubljani. Po njih smo začeli spoznavati domače umetnike, kolikor se nismo z njimi seznanili po naših ilustriranih mesečnikih in nas ni sreča privedla v Jakopičev paviljon. (Sedaj bo bolje, ker se je ustanovila v Ljubljani »Nar. galerija«, katero nam bo mogoče ogledati vsakikrat, ko prideamo tja, zlasti pa ob četrtekih in nedeljah.) Ko smo prej uživali v oddaljenih samotnih vasičah ob albumih le tuju umetnost, imamo danes pristop za mal obulus tudi k domači.

Da, nekateri! Ako pa hočemo, da bo začenjalo ljudstvo na splošno umevati slikarsko umetnost, se za njo zanimati in jo uživati, da ga bo dvigala iz nizke vsakdanosti in ga vrgajala, je treba tudi nemu pokazati pot k njej. V to je prva poklicana ljudska šola, o kateri še danes misli preprost človek in včasih tudi »razumnik«, da je njen edina naloga učiti »abc«. Ni mi treba povdarjati velike važnosti uporabe umetniških razglednic v šoli pri čitanju, zgodovini in geografiji (spolek krajevnih) in tudi pri spisu. Seveda je to težko, ker so razglednice majhne in ni mogoče ene obravnavati pred celim razredom. Treba si je pomagati s tem, da se nabavi več enakih razglednic; najbolje tol'ko, da dobri vsak učenec ali dva skupaj po eno; če pa ni toliko razglednic, se razdele učenci v skupine in se ogledata razglednica z vsakim skupino posebej pred poukom, med odmori in po pouku. Treba je privesti učence do tega, da si znajo sliko ogledati in brati misli in čustva, ki jih je upodobil umetnik. Ako naučimo tega svoje šolarje v zadnjih šolskih letih, — kjer imamo učence in učenke števe stareste kakor v 3. in 4. gimnaziji in realki, na kar se pogosto pozabljajo, — ne bodo pozneje kupovali neokusnih židovskih razglednic; v kmetijskih hišah se bodo nadomestile neokusne podobe z boljšimi in imelo bo tudi priprosto ljudstvo duševni užitek od umetnosti, ne samo izobraženec. In videli bomo tudi v izložbah na deželi razglednice umetnikov, zlasti naših, namesto drugih neokusnosti. Naši učenci pa bodo začeli zbirati že v šoli umetniške razglednice, kar bodo na-

daljevali tudi, ko bodo zapustili šolo. Namesto lepih narodnih noš, običajev, praznikov itd., mora stopiti krščiga, pesem, slika, kip: — umetnost, ker prvih ne bomo pričarali nazaj, da bi dvigali našega deželana.

Kako se lahko uporablja umetniške razglednice pri spisu, vidimo na sledečih nalogah 13letne učenke, pri katerih sem popravil te pravopisne in slovenske napake. V prvi vidimo, da je imela učenka sama majhno zbirko umetniških razglednic; v drugi pa, kako dobro je znala gledati Černakovce »Begunci« in z njimi čutiti, ker je bila sama begunka.

A. **Zbirka mojih razglednic.** (Prosti spis.) Ni velika zbirka mojih razglednic. Vseh skupaj je morda trideset. Slikali so jih razni umetniki, kakor: Vaypotič, Jakopič, Klemenčič, Crnčič, Gaspari i dr. Nekatere so res zelo krasne. Hočem Vam nekatere popisati.

Na emi je naslikal Crnčič vihar na morju. Valovi se vspenijo visoko kvišku; kakor bi rastli iz morja majhni hrbi. Daleč sredi morja plavata dve ladjice, upirajoč se groznomu vihanju. Okrog njiju razsaja nevihita, nad njima se pa padajo črni oblaki.

Na drugi je naslikano polje, sredi katerega se vije bela cesta. Po njej gresta kmečki mož in zraven njega mlađo dekle. On nese koš listja, ki se mu usipeče čez glavo. Deklica nese na ramenih grablje, v rokah pa košaro in majhen sodček za vodo. Sredi polja stoji majhna cerkvica, ki je ograjena z židom. Za cerkvijo raste gosto grmovje, a za njim se dviga mal grček. Daleč zadaj pa se vspenijo visoke gore, pokrite s snegom.

Mnogo zanimivega in lepega je naslikanega na mojih razglednicah. Zelo rada in velikokrat jih pregledam in kažem tudi svojim sošolcem.

B. **Begunci.** (Spis po umetniški razglednici.) Razglednica, katera je naslikana po Čermakovim slikam »Begunci«, predstavlja povratek srbških beguncov v domovino, v svoje porušene domove. To se je godilo najbrže takrat, ko so Turki premagali Srbe na Kosovem polju, ker jih je izdal Jurij Branković, prisostvivši s svojim krdelom na sovražnikovo stran. Nesrečni človek, koliko gorja je povzročil s tem izdajstvom! Koliko so trpele samo slovenske dežele, po katerih je Turck grozno razsajal!

Oglejmo si razglednico! Opaziti je, kakor bi se nahajali na sliki dve družini. Pri kraju stoji postaven star mož, podpirajoč si silvo glavo z rokami, za plašč se ga pa drži mal deček, goltovo vnuk. Ta mož mora biti iz kakše višje rodbine. Zraven njega žena. Obema imata uprte oči v tla, na obrazu pa se jima opazi velika žalost, ki jima razjeda srce. Na tleh je namreč mal prostor porastel s travo. Najbrže je tu grob, v katerem je zakopan njun sin, ki je izgubil vsled grozne vojne svoje mlađo življenje. Zraven tega leži razbito okno in še več drugih reči. Deček, stoječ ob starčku, zre nemo v daljavo, kakor tudi on se zaveda žalostnega trenotka. Na drugem koncu podrehi stoji mlađa mati z detetom v naročju. Tudi ona zre v daljavo, kjer je morda njen ljubljeni mož ležel v prerani grob za svobodo domovine. Ona je hči starčka, kar se ji pozna na obrazu in obleki. Pred njo leži na tleh razbit top. Od hiše stoji pokonci edino še nekaj zidu in vrata s krasnim stebrom. Skozi ta gleda petero žensk, grozen prizor, katerega zapazimo za hišami pod drevojem. Tam so obesene na drogih štirje človeške lobanje, po tleh pa leži mnogo kosti. To nam svedoči, kako grozno je počenjal sovražnik s kristjanji.

LISTEK

Učni načrt

za kmetijsko nadaljevanje tečaje na ljudskih šolah.
(Sestavil kmet.-svetnik V. Rohrmann.)

Učna doba traja 5 mesecev od 15. oktobra do 15. marca. Število ur na teden: 6 v vsakem letniku, skupaj 120 ur.

Š. let.	Učni predmet	Število ur na teden za letnik	
		I.	II.
1.	Verouk	1	1
2.	Kmetijsko spisje	1	1
3.	Kmetijsko računstvo	1	1
4.	Kmetijsko prirodoznanstvo	2	2
5.	Kmetijsko gospodarstvo in zadružništvo	1	—
6.	Državljanstvo in zakonodaja	—	1
	Skupaj	6	6

UČNA TVARINA

1. Verouak.

Spolnjevanje dolžnosti proti Bogu, proti bližnjemu in samemu sebi.

* Priobčujemo v informacijo ta načrt, ki ga je prinesel Učiteljski Tovariš v svoji letosnjki 37. številki.

2. Kmetijsko spisje.

1. letnik.

Vaje v sestavljanju spisov važnih za kmetovalca. Kupičska pisma. Naročila pisma. Naročila pisma za semena, umetna gnojila in druge gospodarske potrebuščine. Pisma z računi za prodano blago. Objave, inserati. Poizvedovalna pisma. Prejemni list, izročilni list. Pobotnice.

II. letnik.

Vloge na oblastva. Prošnja za posojilo. Odpoved posojila. Naznanišlo škode po toči. Vloge za odpis davka. Naznanišlo v slučaju kužne bolezni. Navodilo, kako je oddajati pisma, brzojavke, denar in blago po pošti. Poraba poštnih položnic. Železniške pošiljatve.

3. Kmetijsko računstvo.

I. letnik.

Gospodarski računi. Tržne cene. Prodajni in nakupni računi za pridelke in gospodarske potrebuščine. Računi o potrebeni množini semena za razne velike njive in o stroških za nakup. Računi o potrebeni množini umetnih gnojil in o stroških za nakup. Računi o množini pridelkov na razno velikih njivah. Računi o vspešnosti umetnega gnojenja.

II. letnik.

Prodajni računi za živilo, za mleko in mlečne izdelke. Preračunba potrebne množine krme za en dan in za celo leto. Nakupni računi za močna krmila. Teža in tehtanje živilne. Računi o mlečnosti in živilne. Posojilnični računi. Obrestni in odstotni računi. Zavarovalni računi. Poselski računi. Vaje v merjenju črt in zemljišč. Merjenje

gnojničnih jam in sodov. Vaje v risanju zemljišč in stavb.

4. Kmetijsko prirodoznanstvo.

I. letnik.

a) kmetijsko rastlinstvo.

Kako so rastline vstvarjene. Glavni deli rastlinskega telesa in njih živilska odpravila (korenina, deblo, listi, cvet in sad). Razvoj korenine v zvezi z razvojem cele rastline. Pomen koreninskih gomoljic pri stročnicah. Notranja zgradba rastlinskega telesa. Rastlinska stanica. Način rastlinske hranične v posameznih dobah živiljenja. Kaljenje rastlin. Sprejemanje in presnavljanje živega ob času rasti. Zoženje rastlin. Razplodba rastlin.

Pogoji rastlinskega živiljenja. Zemlja, zrak, voda, toplota in svetloba.

Kako je rodovitna zemlja nastala. Kako je zemlja sestavljena: glina, pesek, apno in črna prst (humus). Najvažnejše redilne snovi. Dušik, fosfor, kislina in kalij. Važnost bakterij v zemlji. Rodovitnost zemlje. Godnost zemlje za obdelovanje. Lastnost zemlje napram vodi in toploti. Razne vrste zemelj.

Zrak in važnost njegova za rastlino. Sestavine zraka: kisik in dušik. Vodenih hlapi. Ogljikova kislina in njen pomen za rastline. Vzajemna zveza rastlinskega in živalskega živiljenja. Dihanje.

Voda in njena sestava. Lastnosti vode. Pomen vode za rastlinsko hranitbo.

Važnost toplotne in svetlobe za rastlinsko živiljenje.

Obdelovanje zemlje. Zakaj potrebujejo rastline dobro obdelano zemljo. Zakaj je globoko obdelana zemlja bolj

Za to razveljno vidimo drugo manj porušeno hišo. Od te prihaja neka žena, ki nese zibelko, v kateri leži malo dete. Dalje na polju štrle v zrak razvaline nekega gradu. Polje je vse razruto. Morda leže po tleh še človeška trupla, kajti v zraku kroži jata črnih krokarjev. Za temi ruševinami se dviga navpik strma stena, a zadarj se vspenjajo višji hribi. Kako so se ti ljudje veselili povratka domov! Ko so se povrnili, so našli vse porušeno in vse uničeno. Kam naj gredo, ko ni kotička, da bi bili vsaj ponoči pod streho! Ko se ozirajo naokrog po razvalinah in grobovih, se spominjajo, koliko dragih je izgubilo tukaj svoje življenje in žalost razjeda srce ubogim beguncem.

Geometrija u osnovnoj školi.

(Svršetak)

Pred naše gojence smemo iznositi samo onake in onoliko geometrijskih činjenica, koje i koliko će ih oni moći bez velikog napora razumeti i prisvojiti u vreme, što nam je odmereno. Ako nam je na to pripraviti nisam htio time reći da to mora biti razumljivo, razbacano bez ikakvog promišljenog reda. Ne! Geometrija mora se u puč. školi podati tako i u takvom opsegu, da ono, što našim gojencima podati imademo sačinjava celovit, nepretrgnut niz najprostijih predočbi i pojmove, što će ih gojenci naši zaista u praktičnom životu trebati i njima se poslužiti. Jako je nepregledna množina geom. likova i telesa, to se ipak ona mogu svesti u tri glavne grupe: uglasta, obla i okruglasta. Iz ovih triju grupa moramo izabrati glavne predstavnike, i to što jednostavnije, na kojima će gojenci dozнатi ono, što im treba znati, a to su kocka, kvader, prizma, piramida, valjak, čunj i kugla.

Pouka u geometriji mora započeti sa kockom; na njoj se imadu gojenci upoznati sa abc geometrije. — Vežbanje i konstruovanje mora po tom slediti ne samo na predmetima u školi, nego i izvan škole. Učitelj mora kod tega paziti, ispravljati, potraživati i upućivati, a gojencima se mora prepustiti radnja; učitelj treba da je pomočnik, a gojenac radnik.

Razmotrivši sve to, iznijet ću ono, što bi se po mojojem mnenju, moglo podati učencima osnovnih škola, a gg. učitelji će već prema tome uvideti što se imade uzeti, kojim putem, oblikom, radom i načinom će to gradivo obraditi, kao i sredstva, što će ih pri tom upotrebljavati.

Već počam od prvoga razreda puč. šk. podavaju se gojencima nekoji pojmovi iz geometrije. No od IV. razreda (IV. šk. god.) imalo bi se započeti sa sistematičnom poukom.

Prema tome mogli bismo izneti gradju:

a) IV. šk. god.

Kocka. — Upoznavanje geomtr. česti na kocki t. j. upoznavanje ploha, uglova, bridova, kutova. Apliciranje proučenog na škol. nameštaju, u dvorištu, domu, u prirodi. Merenje tih protega. Upoznavanje m, dm, cm, mm; određivanje dužina koracima i odoka. — Crtanje upravnih vodoravnih, jednakih i nejednakih, kosih, prekinutih i usporednih pravaca na škol. ploči, papiru i potezanje užeta u dvorištu prema zadanoj mjeri. — Razne kombinacije sa načenim pravcima n. pr. jedan vodoravni, drugi ozgo-

njega manji okomiti itd. — Delenje pravaca na dva, tri, četri... do deset jednakih delova.

Crtanje četverine na papiru, škol. ploči, podu; ogradijanje zem. prostora u dvorištu, ledini sa četri kolca, a taj prostor opasati sa užetom. Vežbanje uprosudjivanju takvih likova od oka. Crtanje četvorih ploča, podelivanje njihovih strana u delove, a delova protivnih strana spajati sa pravcima; dobivene četvorine, u prostoru, obojiti, zamenično sa drugom bojom (n. pr. crveno, belo, modro). Mreža kocke. — Pravi, oštri i tupi kut. Mere za površinu: m², dm², cm², mm². Izračunavanje opsega i ploštine četvorine. — Oplošje kocke. — Kosa četvorina. —

Pravokutni lidnjak (daljnji postupak kao i kod kocke). Crtanje jednog pravca kao zbroja zadanih dvoju, oduzimanje. Crtanje pravaca 2 i 3× veće duljine prema zadanoj pravcu. Zbrajanje, oduzimanje, množenje i deljenje pravaca po zadanoj meri. (Samostalno.) Različno razdeljivanje pravokutnika (n. pr. naznačivanje redova u vinogradu, okna na prozoru, vrata u zidu itd. Kosi pravokutnik, dvokutnica u četvorini i pravokutniku. Pojam trokuta. Konstruovanje tih likova. Sastavljanje najprostijih geometrijskih ornamenata od četvorine, pravokutnika i trokuta. — Izračunavanje opsega i ploštine pravokutnika i trokuta. — Umanjeno crtanje četvorih, pravokutnih i trokutnih ploha 1:10 i 1:100.

b) V. škol. god.

Mreža pravokutna bridnjaka. — Konstruovanje i samostalno izradjivanje prav. bridnjaka i njegove mreže. — Izračunavanje oplošja i sadržine kocke, prav. bridnjaka. (Prizme, položena bridnjaka, inosmernjak.) Kubične mere, šuplje mere i uteži. —

Krugla, polukrugla (motrenje). Predočivanje postanka kružne plohe. Najznačatije o čestima i svojstvima kruga: središte, polumer, promer, obdobjica. Krivulja. Vežbe u crtanju kruga. Motrenje i mjerjenje na predmetima u i izvan škole. Sastavljanje najprostijih ornamenata od kruga, česti kružnice i paralelograma, kako se vidi na predmetima iz svakidanje okoline. Predočivanje istostranog i istokračnoga trokuta. Opseg se kruga dijeli u 360°; minut ('), sekunda (''). Kružni venac. Izračunavanje opsega i ploštine kruga i kružnoga venca. — Upravni valjak, šiljnik stožac; mreža i izračunavanje oplošja i sadržine. — Izradjivanje najprostijih ornamenata sa proučenim likovima. — Umanjeno crtanje 1:1000. —

c) VI. škol. god.

Konstruovanje pravilnoga peterokuta, šesterokuta i osmerekuta, kao i nepravilnih likova: raznosmernjak i nepravilni peterokut. — Pravocrtni geometrijski ornamenti i ornamenti u krivuljama na osnovi tih likova. — Izračunavanje opsega i ploštine.

Crtanje školske sobe, dvorišta, vinograda u omanjenom merilu, pa proračunavanje tih prostora.

Ponavljanje proučenog gradiva na objektima u i izvan škole. — Izradjivanje telasa: kocka, pravokut i položenog bridnjaka, prizme, šiljnika, valjka stožca, cevi iz drva ili gline.

IZ ORGANIZACIJE.

Poziv na učiteljsku skupštinu u Matuljima, koju će se obdržavati u pučkoj školi u Matuljima dne 28. oktobra o. g. u 10 sati. — Dnevni red: Razna pitanja, koja se tiču učiteljstva i školstva.

Odbor.

II. letnik.

b) Kmetijsko živalstvo.

Kako so živali ustvarjene. Glavni deli živalskega telesa. Prebavila: gobec, želodec, čревa. Dihala: pljuča, koža. Krvna obtočila: kri, srce. Izločila: obisti, spolovila. Gibala: kosti, mišice, kite. Čutila.

Način živalske hraničbe v prvi dobi življenja in pozneje. Sprejemanje in prebavljanje krme. Sestava rastlinskih krmil. Najvažnejše redilne snovi: beljakovine, tolšče, škrab, sladkor, vlaknina in sestavine pepela (fosforovo kislo apno, sol in železo). Sestava živalskega telesa. Voda in suha snov. Dušikove snovi: beljakovine, klejvine, rogovine. Brezdušikove snovi: tolšče. Pepel: fosforovo kislo apno.

Zivinoreja. Zakaj redimo govejo živino in kako je po večati njene dohodke. Značilne lastnosti goveje živine. Domača in tuja goveja plemena. Zakaj je odbirati za plemene živali, ki so ugodno razvite in dobre za užitek? Korist dobrega krmljenja glede na razvoj života in na užitek (mlečnost, pitavost, delazmožnost). Važnost močnih krmil za zboljšanje reje in dohodka. Red in točnost pri pokladanju krme. Pokladanje soli. Napajanje živine. Važnost paše za mlado in odraslo goved. Kaj zahtevamo od zdravih hlevov? Snaženje živine in nastiljanje. Prijazno ravnanje z živino. Odvračanje bolezni pri živini. Hitro napenjanje goveje živine. Nevarnost kužnih bolezni. Rdečica pri prašičih in varstveno cepljenje.

c) Sadjarstvo.

Važnost sadjarstva. Razna sadna plemena in njih gospodarska važnost. Najvažnejše vrste jablan za naše kraje. Saditev drevja. Kje dobimo mlado drevje in kako ga

Omladinski list za hrvatsku mladež. Na odborskoj sednici "Zveze slovanskih učiteljskih društava" obdržavano dne 4. pr. m. u Trstu odlučilo se je izdavati omladinske listove posebice za hrv. a posebice za slov. mladež. Tu se je odluku stvorilo nakon iscrpive debate iz sledećih uzroka: Kada bi se izdaval list zajednički za hrv. i slov. decu, sigurno je da ogromna većina slov. dece ne bi čitala hrvatskih članaka i obratno. Tako bi s jedne i druge strane posli izgubljeni i papir i trošak za tiskit itd. — Izdavajući list odeljeno, s jedne će se i druge strane prečitati celi omladinski list. Tim će se postići, da će mladež radje čitati.

Prije negoli se počme izdavati list, moramo da mu osiguramo gradivom opstanak barem za po godine.

Pozivamo s toga sve omladinske pisce, sve naše učitelje i učiteljice, koji su vešti peru, neka šalju čim više moguće gradiva kol. Vinku Šepiću u Buzet. Sve, što bude dobro, doći će prije ili kasnije u list, ali gradiva moramo da imademo čim više na izbor prije negol počnemo z izdavanjem lista.

Središnji odbor hrv. učit. društava.

Vsem šolskim vodstvom slovenskih ljudskih šol zasedenega ozemlja naznana odbor za spisovanje učnih knjig na razna vprašanja glede uvedbe starih predelanih Wiedrovih in Josin-Ganglovih učnih knjig, da bodo te knjige v najkrajšem času potrjene, ker se je njihova potrditev zakasnela vsled malenkostnih popravkov, zahtevanih od centralnega urada v Rimu. Upa se, da bodo te knjige dotiskane sredi meseca novembra. Za sedaj je potrjena in pripravljena edinole V. Bandeljeva "Zgodovina Italije". Mali in veliki katekizem izideta koncem oktobra. Zgodbe in Černičeve računice pa koncem novembra. Dotlej naj se po možnosti uporabljo stare lanske knjige, kolikor jih ima še vsaka šola v zalogi. Vsa naročila naj se naslovi na »Vodstvo mestne ljudske šole v Vrdeli (Sv. Ivan) pri Trstu. — Daneu, tačasni predsednik.

Razpis učiteljskih mest v Koprskem okraju. Uradni list z dne 8. oktobra št. 222 objavlja razglas civ. komisarja v Kopru (za okrajni šolski svet) za sledeća izpraznjena učiteljska mesta:

1. Za slovenske ljudske šole: Za nadučitelja II. kategorije na mešanih šolah v Boljuncu, Borštu, Kortah, Dekanih, Predloki, Marezigi, Ospu, Ricmanjih, Sv. Antonu, Sp. Škofijah in Truskah.

Za učitelja voditelja III. kategorije na mešanih ljudskih šolah v Černotici, Kubedu, Klancu, Movražu, Bostah, Rakitoviču, Tinjanu, Podgorjah, Prešnici, Hrestovljah in pri Sv. Barbari.

Za učitelja II. kategorije na šoli v Dolini.

Za učiteljice III. kategorije v Borštu, Dekanih, Krvavem potoku, Lazaretu, Predloki, Ospu, Sp. Škofijah, Truskah in Pomjanu.

Za podučitelja v Dekanih, Lazaretu, Marezigh, Sp. Škofijah.

Za podučiteljico v Dolini.

2. Za hrvatske šole: Za nadučitelja II. kategorije v Lanišču in na Vrhu.

Za učitelja voditelja III. kategorije v Šovinjaku, Danah, Sv. Donatu, Černicah, Trsteniku, Bergudcu, Grimaldi.

Za učitelja II. kat. v Buzetu.

Za učiteljico III. kat. v Lupoglavi, Lanišču, Slumu, Brestu, Vrhu.

Za podučitelja v Lanišču, Roču.

Za podučiteljico v Buzetu.

Na ta mesta se sprejmejo le učitelji in učiteljice iz zased. ozemlja, ki imajo predpisano usposobljenje.

Prošne učiteljev, odpuščenih iz kraljevine se vpoštovajo le za provizoričen vpisjem.

Učiteljem, ki še niso dosegli usposobljenja, se dovoljuje dostaviti k prošnji spričevalo usposobljenja, ki ga v dobre z že objavljenim izpitom usposobljenja v prihodnjem mesecu. Kdor se poteguje za razpisana učiteljska mesta, naj predloži pravilno opremljene prošnje do 15. novembra tek. leta na naslov koprskega civ. komisarijata

pravilno sadimo. Kako negujemo mlade nasade. Kako oskrbujemo starejše drevje. Gnojenje sadnega drevja. Kako precepljamo sadno drevje? Varstvo sadnega drevja. Sadna uporaba.

5. Kmetijsko gospodarstvo in zadružništvo.

I. letnik.

Kako je gospodarsko premoženje sestavljeno. Zemljišča in gospodarska poslopja. Živila in orodje. Pridelki in denar. Vzdrževanje in zavarovanje gospodarskega poslopnja. Zavarovanje živila. Važnost dobrih gospodarskih strojev. Skrbno spravljanje in varčno ravnanje z domaćimi pridelki. Kako je gospodariti z denarjem.

Knjigovodstvo. Popis premoženja. Blagajnična knjiga. Dolžna knjiga (zapisnik dolžnikov in upnikov). Popis orodja.

Korist kmetijskega zadružništva. Razne vrste gospodarskih zadruž. Uredba in poslovanje zadružnih posojilnic. Uredba splošno kmetijskih zadruž (na kupnih in prodajnih zadruž). Mlekarske zadruž. Živinorejske zadruž.

6. Državljanstvo in kmetijska zakonodaja.

II. letnik.

Vas, politična, farna in šolska občina. Občinski odbor, župan, svetovalci. Delokrog občinskega odbora. Volitev občinskega odbora, župana in svetovalca. Občinske deklade. Občinsko premoženje. Občinski dohodki in stroški. Okrajno glavarstvo. Deželna vlada. Ministrstvo. Uprava države. Dolžnost in pravice državljanov. Kmetijski zakoni o varstvu poljščine in sadnega drevja. Zakon o varstvu koristnih ptic. Zakon za zboljšanje živinoreje. Službostne pravice. Dolžnost prijave kuge sumljivih živali.

potom svoje predpostavljene šolske oblasti. Priložiti je tem prošnjam:

Spričevalo učiteljišča, dekrete prejšnjih imenovanj, spričevalo uradnega zdravnika in tabelo kvalifikacije (v dveh primerih).

Ako učitelj namerava, prositi za več mest, mora predložiti za vsako mesto posebno prošnjo.

ŠOLSKA VESTI.

Opozorjam vse hrvatske tovariše in tovarišice na poziv, ki nam ga je poslal naš sourednik tov. V. Šepić iz Buzeta in ki ga objavljamo v današnji številki pod rubriko »Književnost in umetnost«.

K poglavju o učiteljskem brezpravju. Doslej smo mislili, da vladati se pravi, izvrševati vzvišeno funkcijo vodnika moralnega in materialnega življenja širokih ljudskih mas, katero prenese človeška skupnost na izvoljene posameznike, da izvršujejo nad njim svojo oblast po pravici in poštenu. Odslej mora biti naše prepričanje drugačno, kajti postopanje naših predstojnikov z nami ne nosi na sebi onih najelementarnejših karakteristik, ki smo jih gori omenili. V to trditev nas posebno opravčuje poteza, s katero je skušala oblast opravičiti svojo trditev o začasnosti nameščenja slehernega jugoslovenskega učitelja. Zadeva je bila namreč taka: Po okupaciji naših krajev od strani italijanske vojske so začeli padati med učiteljstvo najraznovrstnejši ukazi vseh mogočih vojaških zapovednišev: od najvišje inštance generalnega vodstva tja do zadnje sarže skromnega poročnika. Med temi odredbami je bila tudi ena, neupravičena sicer po mednarodnem pravu, a vendar taka, ki je govorila jasno: ali tako, ali pa pojdeš k vragu! Najvišje zapovedništvo je zahtevalo od učiteljstva (vsaj v tržaški okolini je bilo takol), da vloži prošnjo za službeno potrditev, ker bi se v nasprotju slučaju vsi neprosilci smatrali kot odpuščeni. Svojo misel o meču in svincu smo že povedali in tedaj se ni čuditi, da je učiteljstvo, dasi v trdnji ver, da se mu godi krivica, tudi zaprosila za službeno potrditev. Znan nam je celo slučaj, ko je moral neki tovaris z dežele vložiti primerno prošnjo v isto svrhu na poveljnika vaške garnizije in sicer vsakokrat ko se je ta menjal, ker je smatral vsakokratni poveljnik sklep svojega prednika za neveljaven in zanj — neobvezen.

Zdaj ti pa pride šolska oblast in ti govorji o priznanju provizoričnega nameščenja tudi od strani jugoslovenskega učiteljstva samega! Hujše ironije si ne bi mogel izmisli niti sam Mefisto, sin pekla.... O, Macchiavelli.... Macchiavelli! Našel si svoje zastopnike i v tem »svobodnem času vseobčega »demokratizma« in medsebojne »ljubezni«.... Samo ene poteze ni na njih: poštenega priznanja v blatu krivice pogrenjenih rok!

Povsod ista pesem! Ob trdi koži naših oblasti, ob njeni trmoglavosti, ki peha nekdaj tako cvetočo šolsko organizacijo naših dežel v neizogibno pogubo, se razbije vsako plemenito stremljenje primorskega učiteljstva. Vsak nasvet, vsaka intervencija, vsak protest najde v uradih gen. civ. komisarijata sicer kopo lepih besed, ki se pa vsikdar dosledno razblinijo v nič, ker jim manjka — dejanj. Godi se to ne samo, ko gre za učiteljske materialne in moralne interese, ampak tudi takrat, ko gre za koristi šole, ki je najvišji interes primorskega ljudstva samega. Nič ne zadežejo intervencije posameznikov, a nič ne zadežejo tudi intervencije učiteljskih organizacij. To poslednje smo izkusili tudi mi sami!

V zadnjih dneh pa smo doživelji celo presenečenje, da niso zaledli nič koraki učiteljskih organizacij niti takrat, ko so bili podprtji z močjo naširoko organizirane političke stranke. Povod temu spoznanju je dal šolski kaos, ki se je vgnezdel pri nas v zadnjih dveh letih in proti katemu so nastopile vse učiteljske organizacije, italijanske in jugoslovenske.

V poročilu o zborovanju socijalističnega učiteljskega sindikata v Trstu, ki ga je prinesel »Lavoratore della Sera« od dne 8. t. m., beremo sledeče stavke: »Sindikat, prepričan, da nič ne zmorejo več deputacijske, ki intervirajo v šolskih uradih, da nič ne pomagajo vsi protesti, sklene, da bo potom časopisa vse odkril široki javnosti«...

Tedaj odpovsod ista pesem! Doslej smo mislili, da je samo pri nas vsako stremljenje po izboljšanju šolstva obsojeno v končni neuspeh; te besede pa nam jasno kažejo, da se je ta bolezna razširila tudi na učiteljsko organizacijo, ki uživa popolno podporo močne socijalistične stranke. Prepričani smo, da doživi isto fazo tudi v najkrajšem času učiteljstvo, organizirano v »U. M. T.« In ko bomo vti na eni in isti točki, takrat morda vendar najdemo skupno pot, pa ne za nasvete, proteste in intervencije, ampak za — odločno akcijo!

Neverjetno a resnično. Na zborovanju tržaškega učiteljskega sindikata, ki se je vršilo v nedeljo, 3. t. m., je bilo nekoliko pojasnjeno delovanje naših šolskih oblasti. Poročevalc o učiteljskih zadevah se je dotaknil tudi znanih slučajev odstavljenja nekaterih socijalističnih učiteljev, ki jih oblast opravičuje z nesposobnostjo poslednjih. V ilustracijo kako je oblast postopala v tej zadevi, naj sporočimo našemu učiteljstvu le dvojico izmed vseh primerov. Nekemu odslovilencu, ki je zahteval od nadzornika, da se mu naznanijo natančno njegovi grehi, je ta nasvetoval, naj premenja kraj službovanja zaradi — malarije, na kateri baje trpi. Strokovna nesposobnost se je tedaj izpremenila vsled učiteljevega nastopa v fizično bol, zaradi katere je bil nadzornik tako v skribi, da je nesrečnika v blagor ogroženemu šolstvu in Kristovi ljubzni kar — odslovil. Čisto umestna se nam zdi tedaj opazka poročevalca, ki je ironično menil, da bi bil moral nadzornik predlagati ustanovitev posebnega učiteljskega zdravilišča, kjer naj bi se zdravil nesrečni bolnik in kamor naj bi pošiljali še vse one učitelje, ki bodo morda še v bližnji bodočnosti oboleli za malarijo ali pa sličnimi »boleznimi«.

Klasičen je pa naravnost drugi slučaj! Ob koncu leta je bil neki učitelj odsloviljen, čeravno je dosegel v službeni oceni 3 pohvalnih redov. Na njegovo pozivovanje, se mu sporoči, da je odsloviljen zaradi strokovne nesposobnosti in sicer na podlagi poročila šolskega vodstva. Šolski voditelj protestira odločno proti tej trditvi, a nadzornik vztraja na svojem stališču in končno izjavlja, da mu je šolsko vodstvo sporočilo, da omenjeni učitelj nima lepe — pisave. Konec zadeve je seveda tak, kot mora biti pri otročjih možganih naših novodobnih pedagogov! Učitelja povabijo v urad šolskega nadzornika, kjer mora pod njegovim »strokovnim« nadzorstvom prepisati sam svoj odslovilni dekret in tako dokazati »de facto« svoje zmožnosti v lepopisu. Zaključna morala teh resničnih dogodkov pa je ta: Učitelji, ogibajte se skrbno... malarije in pero v roke vsaj uro na dan, da se vaša eksistenza ne prekuče na eni sami nerodno zapisani črki. Naš urednik je v skribi za svojo bodočnost že začel z lepopisnim »i« in »u«... Seveda lepo po taktu, da bo vsa reč v redu in pa evetuelna nesreča manjša!

Kaj pa to? Kr. komisar v Kopru tedaj razpisuje učiteljska mesta. In to je prav, kajti dovolj je bilo čakanja in odklevanja. Treba je, da se šolsko vprašanje vendar enkrat začne reševati in sicer najprej z razporeditvijo učiteljstva po raznih šolah. Dober je ta ukrep komisarja in zato ga podčrtamo še enkrat. A v samem razpisu smo našli mesto, ki je dvoumno in zato je potrebno malenkostne razjasnitve. Dekret citira dobesedno: Na ta mesta se sprejmejo le učitelji(ice) iz zasedenega ozemlja, ki imajo predpisano usposobljenje. Jasno ni v tem stavku, ali misli komisar le na učiteljstvo, ki tu prebiva, ali pa sploh na vse učiteljstvo, ki ima domovinsko pravico v zasedenem ozemlju, tedaj tudi na ono, ki začasno služuje izven premirne črte. Če misli na prvo razlagu, potem ni našemu šolstvu nič pomagano, ker se po razpisu število učiteljstva ne bo pomnožilo, ampak ostane isto, kakor je bilo v prejšnjem letu. Naše stališče je, da mora oblast vzeti v poštev tudi one učitelje z domovinsko pravico v zasedenem ozemlju, ki slučajno služijo izven premirne črte. Teh je mnogo in vemo, da bi se rad marsikateri vrnil in bi se tako lahko zasedla vsa ona mesta, za katera nimamo učnih moči. Če se oblast ne postavi na to stališče, naj nam ne hodi z izgovorom, da ni bilo za zapre šole nič — kompetentov. Pri teh razmerah ti poslednji ne bodo zrasli, kakor gobe po dežu. Sicer bomo prisiljeni zapisati drugič, da je vse le — humbug!

Izprševalne komisije za izpite učit. usposobljenja. Z odlokom od 8. t. m. je gen. civ. komisariat ustanovil sledeče komisije: 1) v Trstu (s sedežem v ženskem liceju »Giosue Carducci«); 2) v Gradiški (učiteljišče); 3) v Puli (ženski licej »Regina Elena«) in sicer vse troje za izpite usposobljenja za italijanske šole in pa poučevanja italijansčine na neitalijanskih šolah; 4) v Tolminu (učiteljišče) za izpite usposobljenja za slovenske ljudske šole in za poučevanje slovenščine in italijansčine na ne-slovenskih šolah; 5) v Kastvu (učiteljišče) za izpit... sposobljenja za hrvatske ljudske šole in za poučevanje hrvaščine in italijansčine na nehrvaških šolah; 6) v Trbižu (ljudska šola) za izpite usposobljenja za nemške ljudske šole. Izpiti se bodo vršili od 5. nov. t. l. dalje. Pristojbina znaša 30 L, ki jo plačajo kandidati, ko se predstavijo k izpitu. Oni, ki niso še prošenj opremili s kolekom 2 L, ga morajo prinesi s seboj. Učitelji z dveletno prakso, ki se niso vložili tozadovnih prošenj, jih lahko še predložijo naravnost na pristojne izprševalne komisije potom okrajnih šolskih nadzorništv.

Štrajk učiteljstva v Furlaniji? Na zborovanju furlanskega učit. sindikata, ki se je vršilo v Gradiški dne 3. oktobra t. l., je sklenilo učiteljstvo, da se posluži najskrajnejših sredstev, ki bodo oblast prisilila k upoštevanju učiteljskih zahtev, izraženih v posebni spomenici, ki je bila predložena kompetentnim faktorjem že pred 3 meseци. V to svrhu se je izdelal natančen načrt, ki naj zagotovi eventualnemu učiteljskemu gibanku tudi popoln uspeh. Sindikat bosta podpirala v tem boju goriška »Delavskega zbornika« in tudi socijalistična stranka sama, kakor sta zagotovila zbranemu učiteljstvu sodrug Inwinkl in Callini. Izvoljen je bil tudi poseben ožji odbor, ki naj zasleduje razvoj te zadeve in naj o pravem času določi tudi dan štrajka. Obenem je bilo tudi sklenjeno, da se stopi v stike z učiteljstvom nacionalistične »U. M. I.« v Goric, da se tako v skupnem boju izvojujejo učiteljske pravice. O poteku te zadeve bomo še poročali.

Novi »priboljški« k učiteljskim plačam. Centralni urad za nove pokrajine v Rimu je določil, da se zakon bivšega ministra Della Torre in nove draginjske doklade, uveljavljene z odlokom od dne 3. junija 1920., ki jih je bilo deležno le učiteljstvo iz stare kraljevine, nakaže tudi ljudskošolskim učiteljem naših pokrajin, ki so plačani od deželnih šolskih fondov. — Da ne bo v naši hiši prevelikega veselja, ki bi lahko škodovalo našemu zdravju, naj pojasnimo nekoliko ta odlok. Podrobnosti Berenini jevega zakona z varjantom Mortare so vsakomur znane. Tudi to bo naše učiteljstvo najbrž znalo, da je bilo administrativno uradništvo, ki je zaposleno v državnih šolskih uradih Italije, plačano po nekem drugem zakonu, ki je v materialnem oziru ugodnejši od Berenini jevega zakona in varjante Mortara. Minister Della Torre je po dolgem zahtevanju dosegel neko izenačenje te diference, tako da se gibljejo sedanje plače ljudskošolskih učiteljev v Italiji od 3600 L do 5600 v 24 službenih letih; začetniška plača je določena na 3100 L. K tem vstopom je prištet običajne draginjske doklade. Splošni povišek z ozirom na Berenini jev zakon znaša tedaj 500 L letnih.

Glede draginjskih doklad pa je minister Schanzer izdal dne 3. junija t. l. odlok, po katerem se z veljavnostjo od 1. junija t. l. dovoljuje učiteljstvu nova dodatna draginjska doklada v znesku 100 L mesečnih. Oženjeni in tisti, ki morajo vzdrževati več družinskih članov, imajo pa

pravico še do ene dodatne doklade v znesku 0'85 L dnevno za vsako osebo. V slučajih da služita dva člena družine, se enemu ta dnevna doklada ne prizna, ampak sme biti deležen le doklade mesečnih 100 L. — Ko dobimo natančne obrazce teh novih »priboljškov«, jih bom priobčili.

Z ozirom na goriomenjeno vest iz Rima poroča gen. civ. komisariat, da je dal nalog vsem šolskim upravam, deželnim in okrajnim, naj nemudoma izvršijo sklep ministrskega predsedništva, s katerim se učiteljstvu Goriške in Istre dovoljujejo z vzvratno veljavnostjo priboljški, določeni za učiteljstvo starih pokrajin z odredbama od 13. maja in 3. junija t. l.

Ker se bo pa končna izvršitev tega odloka zavlekla nekoliko časa, je gen. civ. komisariat določil, da se učiteljstvu kot predujem na nove priboljške izplača nemudoma vsota 500 L, ki odgovarja mesečnim 100 L, počenšči od 1. junija t. l.

Književnost in umetnost.

Mladinski list. Ideja izdajanja mladinskega lista za zasedeno ozemlje, tega za našo deco tako potrebnega glavnika vsega dobrega in lepega, je našla obilo razumevanja tudi v vrstah slovenskih književnikov. Na povabilo uredništva se je odzvalo lepo število pesnikov in pisateljev, ki so obljudili, oziroma že izročili svoje prispevke. Naj navedemo nekatera imena, ki nam jamčijo, da bo čisto, katerega hočejo jugoslovenski učitelji nuditi svoji mladini, res na pravi umetniški višini, kar bo gotovo pripomoglo k poglobljenju in izčišenju otroške duševnosti, tako krvavo križane v teh dolgih vojnih letih. Do sedaj so prijavili svoje sodelovanje sledeči slovenski pesniki in pisatelji: Anton Bagatell, Franc Bevk, Fran S. S. Finžgar, Igo Gruden, Cvetko Golar, Stano Kosovel, Fran Ločniškar, Joža Lovrenčič, Karel Širok, Ksaver Meško, Fran Milčinski, Josip Pahor, Josip Ribičič, Janko Samec, Silvin Sardenko in Julij Slapšak. Uredništvo upa, da se bo krog sotrudnikov še bolj razširil, tako da bodo v našem listu govorili odrešilno besedo slovenski mladini zasedenega ozemlja vsi najboljši glasniki slovenskega duha.

Poziv. Pozivljemo ovime sve naše hrvatske učitelje i učiteljice, da pošalju na nadučitelja Vinka Šepića u Buzetu več napisano gradivo za budući naš omladinski list, kojeg ne kanimo ni izdavati, ako nemamo prije gradiva bar za 2—3 broja. Mi smo učitelji, pa kako takovi znamo deci govoriti, pa dosledno i pisati. Ne dopustimo, da naša indolentnost ubije več u porodu taj naš list za mladi svet, što je nama prva i zadnja nada.

Učit. odbor i uredništvo.

RAZNE VESTI.

Pouk o hravnosti je uveden kot samostojen obvezni predmet v Italiji od 1. 1877., na Francoskem od 1. 1882., na Angleškem od 1. 1906., v Ameriki isto tako dolgo, na Japonskem pa se uči že polnih 30 let. V letošnjem letu se je vršil v Pragi shod zastopnikov šolstva, kulturnih organizacij, univerzitetnih profesorjev i. t. d., ki je sprejel resolucijo, v kateri zahteva, da se ta pouk uvede z letom 1920. - 21. tudi v češke šole.

Ministrstvo države SHS je odredilo na zahtevo ministra prosvete, da se izplačajo učiteljstvu 25% draginjske doklade od junija t. l., kakor jih že prejemajo vsi drugi državni uradniki.

Poverjenik za socijalno skrbstvo v Sloveniji je odpoklical zastopnika tega poverjeništva v viš. šolskem svetu, bivšega nadzornika Fr. Lavtičarja in imenoval na njegovo mesto tov. Teod. Betriani.

Iz Beograda poročajo, da se izdeluje v ministrstvu za prosveto načrt zakona o ureditvi prejemkov vpočkenih učiteljev, vdov in otrok umrlih ali pa v vojni padlih učiteljev. Za podlago načrta služi novi učiteljski zakon.

Adolf Heyduk, češki pesnik, ki je preložil na češčino Balumbachovega »Zlatorečja«, je praznoval 85 letnico svojega rojstva.

V Londonu se priredi izložba ročnih del jugoslovenske dece, na katero je postal učitelj Božo Račič iz Bele Krajine 107 predmetov.

Šolski izdatki Angleške. Provizorična, minimalna skala za povišanje učiteljskih plač na Angleškem, ki jo je predložil minister prosvete M. Fischer, je povišala državne izdatke za vzdrževanje šol za datki (izključno univerze in kolegije) okoli 14 mil. 3,500,000 funt. šterl. V letu 1913. so značali ti izdatki 33,000,000, a v letošnjem letu so se povzpeli na ogromno vsoto 45,000,000, kar pomeni 40% zvišanje z ozirom na lansko vsoto. V nji so zajeti izdatki za osnovne in srednje šole, tehnische in učiteljske pensionate. Državni stroški za vseučilišča in nekatere kolegije so značali v lanskem letu 1,000,000 funt. šterl., letos pa narastejo za pol milijona. Istotako je postavljena v proračun visoka vsota za vzdrževanje Narodnega muzeja in Galerije umetnosti.

Iz uredništva.

Petruska — Bazovica: Vaše ocene »Črnega pantera« ne moremo objaviti, dokler nam ne javite svojega pravega imena. — E.: Sempatija bomo kako drobtino porabili.